

Conf. univ. dr. Gyula Fábán

**DREPT INTERNAȚIONAL
PUBLIC**

Note de curs

Editura
Hamangiu
2019

IV.

Opere și autori importanți din doctrina dreptului internațional public

În lucrările lui *Toma de Aquino* (1227-1274) a apărut ideea unei ordini juridice valabile atât pentru creștini, evrei, cât și pentru păgâni, pe baza unei legi naturale. Astfel, a început relativizarea antagonismului dintre *res publica christiana* și *communitas omnium gentium*. Această învățătură nu exclude *bellum iustum* împotriva păgânilor, atâta timp cât aceștia pun în pericol interesele creștinismului.

Din 1354 remarcăm lucrarea lui Bartolus de Saxoferrato (Bologna) – „*Tractatus represaliarum*”. Potrivit autorului, represaliile erau o măsură extremă care impunea folosirea forței și trebuia aplicată doar dacă era într-adevăr necesară și numai cu condiția ca toate celelalte posibilități jurisdicționale să fi fost epuizate.

Reprezentantul școlii de la Salamanca (scolastica târzie), dominicanul *Francisco de Vitoria* (1486-1546), în 1532, în operele sale „*Relectiones theologicae*”, „*Relectione de Indis recenter inventis*”, „*De jure belli Hispanorum in barbaros*” a vorbit despre „*ius inter gentes*”, a subliniat principiul neamestecului și a dedus din legea naturală că și popoarele indiene pot fi subiect de drept, fără a li se acorda un statut egal cu creștinii (nu pot fi considerați egali atâta timp cât pot fi acuzați de canibalism și de uciderea misionarilor). Cu toate acestea, el a susținut că spaniolii au dreptul să facă comerț, să răspândească creștinismul și prin aceasta au dreptul să cucerească noi teritorii.

Iezuitul Francisco Suarez (1548-1617) în opera sa intitulată „*Tractatus de legibus ac Deo legislatore*” (Despre lege și despre Dumnezeu ca legiferator) a vorbit în loc de *ius gentium* despre *ius inter gentes* și despre emanciparea acestuia de influențele religioase. El a considerat legea ca fiind de origine divină, a promovat puterea laică a Papei și dreptul acestuia de a judeca litigiile dintre state.

Alberico Gentili (1552-1608) a funcționat la Oxford, după ce s-a convertit la protestantism, a încercat să stabilească o ierarhie a normelor juridice în dreptul internațional și a încercat să deducă principiile din dreptul natural influențat de religie („*De jure belli libri tres*” – Cartea triplă a dreptului războiului, 1598). O altă lucrare de a sa „*De Legationibus*” avea ca obiect ambasadele și a fost scrisă în 1583. Totodată, el a fost primul care s-a opus pirateriei în lucrările sale.

În 1576, francezul Jean Bodin a scris opera „*Șase cărți despre Republică*”, declarând că suveranitatea are două părți: suveranitatea internă și cea interstatală.

În 1625, Hugo Grotius (1583-1645)^[1], născut în Olanda, și-a scris cartea „*De jure belli ac pacis*” (Dreptul războiului și al păcii).

Această lucrare de bază a unificat regulile cutumiare, a proclamat libertatea mărilor și a constatat că limita suveranității este dreptul. În aceeași lucrare, autorul a inventat ficțiunea extraterritorialității, potrivit căreia trimisul, ambasadorul, trebuie considerat ca și cum nici nu ar fi intrat pe teritoriul unui stat străin, și a pus, de asemenea, bazele principiului modificării naturale a frontierei în cazul albiei râurilor de graniță.

El a tratat dreptul la război ca pe un drept fundamental și a făcut distincție între războiul drept și cel nedrept. Potrivit lui, doar un conducător suveran poate duce un război echitabil și a condamnat războaiele private ale domnilor feudali. Dintre drepturile fundamentale, amintim: dreptul la egalitate, suveranitate, existență, respect, comerț. Grotius a exilat definitiv teologia din

^[1] Hugo Grotius s-a născut la Delft în Olanda în 1583. El a fost considerat un copil minune, ceea ce reiese și din faptul că a fost student la Universitatea din Leiden la vârsta de unsprezece ani, urmând ca la vârsta de 16 ani să fie doctor în Științe Juridice. Până în 1619 a deținut mai multe funcții politice sub patronajul lui Jan van Odenbornevelt. În 1619, a fost condamnat la detențiune pe viață pentru convingerile sale manifestate în disputele dogmatice religioase specifice acelei perioade. După doi ani de detenție, el a evadat și s-a refugiat în Franța lui Ludovic al XIII-lea, unde și-a scris principala sa operă. În 1634, el a preluat serviciul diplomatic francez în Suedia, unde a servit până la moartea sa. A încercat fără succes să se întoarcă în Olanda în timpul vieții sale.

știința dreptului internațional și a subliniat irelevanța conceptelor legii divine în studiile sale. El a menționat că legea naturii ar fi valabilă chiar dacă Dumnezeu nu ar exista. În cartea sa intitulată „Mare Liberum”, scrisă în 1609, el a insistat asupra libertății mărilor. Pentru aceste idei fost mai târziu atacat de John Selden, care a scris „Mare clausum” (1635), justificând interesele Angliei în favoarea posibilității ocupării mărilor.

Samuel von Pufendorf (1632-1694) – reprezentant al școlii *naturaliste*, a fost cel care a identificat pe deplin dreptul internațional cu legea naturală și i-a acordat independență față de teologie. A condus prima catedră de drept internațional public din lume la Heidelberg. În 1672, lucrarea sa principală intitulată „De jure naturae et gentium” a fost publicată în opt volume.

Richard Zouch (1590-1660), succesorul lui Alberico Gentile la Oxford, a fundamentat regulile dreptului internațional pe soluțiile adoptate în cazurile practice și s-a abținut de la luările de poziție teoretice. El a fost primul mesager al școlii *pozitiviste sintetiste*, deoarece, pornind de la legea materială, substanțială existentă, a considerat că dreptul internațional este compus din acele norme care sunt acceptate de majoritatea națiunilor pe calea obiceiurilor raționale. El nu a considerat că dreptul internațional ar fi de origine sau natură divină, ci l-a tratat ca pe un produs al acordului statelor.

Olandezul *Cornelius van Bynkershoek* (1673-1743) este, de asemenea, considerat un pozitivist care, în cartea sa intitulată „De dominio maris”, publicată în 1703, a inventat „regula bății tunurilor” pentru a determina întinderea mării teritoriale. În 1717, în opera sa „Ouestima juris publici”, el a abordat neutralitatea și prada maritimă.

În 1758, elvețianul Emeric de Vattel (1714-1767), în cartea sa intitulată „Dreptul popoarelor sau principiile legii naturale referitoare la suverani și a treburile națiunilor” („*Droit des Gens*”), care nu a mai fost publicat în limba latină, ci în limba franceză, afirmă principiul egalității statelor, statuând că „o mică republică nu este mai puțin suverană decât cel mai puternic regat, la fel cum și piticul este la fel de om ca unul gigant”. Elaborarea celor

mai multe reguli de interpretare din dreptul tratatelor se leagă de numele acesteia.

Georg Friedrich von Martens (1756-1821) a publicat în 1788 „Manualul dreptului popoarelor Europei bazat pe tratate și cutume”. A fost profesor universitar la Göttingen și numele lui este asociat cu publicarea celei mai largi și mai răspândite colecții de tratate internaționale, între 1791 și 1921, până când Liga Națiunilor a introdus înregistrarea și publicarea tratatelor.

De savantul menționat mai sus trebuie distins Fyodor Fyodorovich Martens (1845-1909), profesor universitar la St. Petersburg, de numele căruia este legată „clauza Martens”^[1], elaborată la Conferințele de la Haga pentru pace.

Pe lângă opera sa principală, „Mejdnarodnoie pravo civilizirovannih narodov” (Dreptul internațional al popoarelor civilizate), publicată în 1882-1883, a publicat în mod constant în 15 volume tratatele internaționale încheiate de Rusia.

În 1795, Immanuel Kant (1724-1804) a văzut viitorul într-o uniune de state instituționalizată, în faimoasa sa lucrare intitulată „Zum ewigen Frieden” (Spre pacea eternă), pregătind astfel terenul pentru crearea unei organizații internaționale mondiale. În același timp, el a afirmat că, în cazul conflictelor interne, fiecare stat are dreptul să fie lăsat singur.

În 1869, **Johann Caspar Bluntschli**, în opera sa „Das moderne Völkerrecht der zivilisierten Staaten als Rechtsbuch dargestellt”^[2], discută pentru prima dată temele dreptului internațional în conformitate cu structura tematică actuală a acestei discipline.

^[1] Conținutul clauzei Martens în formularea Convențiilor de la Haga din 1899 și 1907: „Până la elaborarea unui cod mai cuprinzător al legilor războiului, Înaltele Părți contractante consideră oportun să stabilească că, în cazurile în care normele pe care le adoptă nu dispun, populația și combatanții rămân sub protecția și domnia principiilor dreptului internațional, care decurg din cutuma statelor civilizate, din legile omeniei și cerințele conștiinței publice comune”.

^[2] A se vedea http://www.deutschestextarchiv.de/book/view/bluntschli_voelkerrecht_1868?p=18, accesat la 2 aprilie 2019.

Juristul german **Heinrich Triepel** (1868-1946) a pus bazele teoriei dualiste în DIP, în cartea sa editată în 1899, intitulată „Völkerrecht und Landsrecht” (Dreptul internațional și dreptul statelor).

Hans Kelsen (1886-1973), fondatorul școlii vieneze a dreptului internațional public și întemeietorul primordialității dreptului internațional, a publicat opere și în domeniul suveranității sau răspunderii de drept internațional public. Manualul său des citat, intitulat „Principiile dreptului internațional”, a fost publicat în Statele Unite în 1956, deoarece a trăit în această țară încă din 1940. Hans Kelsen a fost, de asemenea, un pozitivist și a văzut temeiul validității normelor juridice în corectitudinea și valabilitatea procesului de legiferare, recunoscând că trebuie făcută o distincție între drept și moralitate, pentru că nu tot ceea ce este considerat drept este în mod necesar corect, just.

Profesorul vienez **Alfred Verdross** (1890-1980), în operele sale „Die Verfassung der Völkerrechtsgemeinschaft” (Constituția comunității de drept internațional public) și „Die Quellen des universelles Völkerrechts” (Izvoarele dreptului internațional universal) (1973), a continuat munca lui Hans Kelsen în Austria.

Un alt adept notabil al școlii dualiste este Dionisio Anzilotti (1867-1950), primul care a elaborat teoria răspunderii obiective a statului, în lucrarea sa din 1902 intitulată „Teoria generale della responsabilita dello stato nel diritto internazionale”.

Din literatura de limbă franceză trebuie remarcate cursurile și manualele lui: H. Bonfils, Charles Rousseau (1902-1993) și Charles de Visscher (1884-1973).

O figură remarcabilă în literatura juridică internațională rusă este Grigory Tunkin (1906-1993), a cărui lucrare „Problemele teoretice ale dreptului internațional”, publicată în 1962, a fost tradusă în mai multe limbi oficiale ale ONU.

În domeniul drepturilor minorităților etnice și naționale trebuie menționat numele lui Felix Ermacora (1923-1995), care a făcut pași importanți în stabilirea teoriei drepturilor minorităților în timpul „Războiului de autonomie” din Tirolul de Sud. Opera sa cea mai importantă este „Der Minderheitenschutz in Rahmen der

Vereinten Nationen^[1] (Protecția drepturilor minorităților în cadrul Națiunilor Unite).

Cei mai importanți savanți în domeniul dreptului internațional public din România sunt:

Înainte de 1945: Nicolae Titulescu^[2] (1882-1941), Vespasian V. Pella^[3].

După 1945: Takács Lajos^[4], Grigore Geamănu^[5], Marțian I. Niciu^[6] (1927-2016).

^[1] Felix Ermacora, *Der Minderheitenschutz in Rahmen der Vereinten Nationen*, Ed. Braumüller Verlag, Wien, 1988.

^[2] Nicolae Titulescu, *La Réforme agraire en Roumanie et les Optants Hongrois de Transylvanie*, Paris, 1924, respectiv Nicolae Titulescu, *Pledoarii pentru pace*, editată de George G. Potra și Constantin I. Turcu, Ed. Enciclopedică, București, 1996.

^[3] Operele sale cele mai importante: *La criminalité collective des états et le droit pénal de l'avenir*, București, 1925, *Vers l'unification du droit pénal par la création d'un Institut international auprès de la Société des Nations*, 1928, 3 Études Crimin. 49-56, *La guerre-crime et les criminels de guerre*, Paris, 1946, *The international association of penal law and the safeguarding of peace*, Paris, 1947.

^[4] Ludovic Takács, Marțian I. Niciu, *Drept internațional public*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1976.

^[5] Grigore Geamănu, *Dreptul internațional public*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1981.

^[6] Marțian I. Niciu, *Drept internațional public*, Ed. Servosat, Arad, 1999.